

РАДЯНСЬКА СИСТЕМА ЗАХИСТУ ДІТЕЙ У ПЕРІОД БІЛЬШОВИЦЬКОЇ ВЛАДИ (1918-1920 рр.)

Радянська держава починає формувати класовий підхід у наданні різних видів підтримки. Відповідно до нього право на отримання допомоги з боку влади мали особи, джерелами існування яких є власна праця, без експлуатації чужої. Відмовившись від засади благодійності, комуністична партія проголосила про перехід до соціалістичного забезпечення, за якого держава мала забезпечити належною підтримкою кожного інваліда, кожного непрацездатного дорослого неповнолітнього. У створеній російськими більшовиками державі досить швидко відбувається ототожнення суспільства і держави, а тому остання нехтує громадянською думкою і, як наслідок, у системі допомоги та захисту починають домінувати державники.

Поступово оформлюється *адміністративна система* радянського соціального забезпечення. Зроблено спробу розмежувати повноваження Народний Комісаріат соціального забезпечення (НКСЗ) іншими комісаріатами. До середини 1918 року НКСЗ розвиває свою діяльність у *таких напрямках*: охорона матері і немовляти; робота в дитячих будинках; діяльність із забезпечення неповнолітніх, звинувачених у протиправних діях; роздавання продовольчих пайків; забезпечення скалічених вояків; медична допомога.

У своїй праці А. Фурман наголошує на тому, що: «...у цей час не вдалося уникнути *дублювання* певних функцій різними державними структурами. Тому в 1920 році розмежовуються функції та повноваження різних відомств. До функцій Наркомату праці віднесено «установлення загальних норм пенсій і допомоги», до Наркомату охорони здоров'я відійшли всі лікувальні установи, що раніше належали до НКСЗ [2, с. 66].

У 1919 р. запроваджено трудову допомогу як засіб боротьби проти професійного жебрацтва. Організують розподільники для жебраків, залежно від працездатності їх направляли в різні типи закладів. Так, старих людей та

калік розподіляли в притулки, дітей – у дитячі будинки, безробітних – у відділи розподілу робочої сили, а «дармоїдів» – у спеціальні трудові комуни. Однак зростання кількості жебраків не зменшувалося і це пов'язано не тільки з тим, що

більшість із них стали такими в попередній період. Просто такій кількості тих, хто потребував підтримки та захисту, не могли дати ладу щойно сформовані органи соціальної допомоги. До того ж, недостатній розмір соціальної допомоги спричинював жебрацтво.

С. Глазунов у дослідженні називає те, що одним із напрямків діяльності державних органів соціального забезпечення в 20-ті роки була боротьба з дитячою безпритульністю. Проблема сотень тисяч безпритульних дітей вирішувалась через відкриття дитячих будинків, трудових комун, виховних колоній для неповнолітніх правопорушників. Основне завдання цих закладів – виховувати дітей у дусі комунізму, трудового виховання, поєднання навчання й виховання в єдиному процесі. Деякий час існувала думка про поступове «відмирання школи». Замість шкіл рекомендувалися дитячі будинки та дитячі комуни, основним підручником проголошувалося життя, недооцінювалась роль сім'ї у вихованні дітей. Помилковим був погляд про неминуче відмирання сім'ї в умовах соціалізму [1, с. 94].

У межах заходів боротьби з жебрацтвом і проституцією надавали допомогу жертвам контрреволюції, практикували також допомогу у зв'язку із стихійними лихами, опікунство та піклування. До категорії жертв контрреволюції зараховували радянських працівників, політичних амністованих, політичних емігрантів, політичних біженців, членів сімей вищезазначених осіб. Їм гарантували такі форми допомоги: надання роботи, одягу, житла, медичної допомоги хворим, тимчасової грошової допомоги, пенсій, поселення дітей у притулки. Разом із тим у 1922 р. створили комуністичну Міжнародну організацію допомоги борцям революції, одним із завдань якої було сприяння моральній та матеріальній допомозі жертвам фашизму, реакції й білого терору [там само, с. 94].

Отже, незважаючи на задекларовані державні гарантії допомоги і підтримки соціально незахищеного населення, особливо дітей рівень соціальної допомоги у багатьох випадках (особливо колгоспникам, інвалідам, багатодітним родинам, сиротам) залишався суто символічним. А деякі категорії дітей, батьки, яких були названі владою «неблагонадійні» позбавлялися допомоги взагалі. Тому більшовицька модель політичного, економічного та соціального державного устрою виявилася нежиттєздатною, неконкурентоспроможною.

Список використаної літератури

1. Глазунов, С.В. Нариси з історії соціальної роботи [Текст]: навч. вид. / С.В.Глазунов. – Д.: РВВ ДНУ, 2015. – 116 с.
2. Фурман А.В., Підгурська М.В. Історія соціальної роботи: [навчальний посібник] /Анатолій Васильович Фурман, Марія Василівна Підгурська. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – 174 с.